

EEN MODERNE MIDDELEEUWER

Mijn geletterde lezers (zijn er andere?) weten dat de strijd tussen paus en keizer één van langdurigste conflicten in de Middeleeuwen is geweest, met als bekendste hoogtepunt de voetval van Hendrik IV voor - de later heilig verklaarde - Gregorius VII bij Canossa in 1077.

Daarmee was het pleit echter geenszins beslecht. De kerkelijke staat, die Noord-Italië scheidde van het Zuiden, bleef zich bedreigd voelen door het enorme Duitse keizerrijk. Als tegenwicht functioneerde lange tijd het door de Normandiërs veroverde Sicilië, dat formeel een pauselijk leen was. Dat viel weg toen de Duitse troonopvolger Hendrik VI trouwde met de erfgename van Sicilië, Constance.

Rome dreigde zo ingeklemd te raken, en de hele dertiende eeuw staat in het teken van het streven van de Heilige Stoel deze omsingeling ongedaan te maken. Over dat belangwekkende gegeven verscheen onlangs *Power and Authority* van de emeritus-hoogleraar Rechtsgeschiedenis te Leiden (maar opgegroeid in Pekela!), Willem Zwalm. Het is een geleerd boek, vooral vanwege de voetnoten, die lekker veel Latijn bevatten, maar als je die overslaat en alleen de eigenlijke tekst tot je neemt, leest het als de spreekwoordelijke trein (of tiet, indien u daar de voorkeur aan geeft).

De onontkoombare hoofdfiguur van het verhaal is de laatste keizer uit het huis Hohenstaufen, Frederik II, product van bovengenoemd echtpaar, die door zijn tijdgenoten *stupor mundi* (wereldwonder) genoemd werd, wat niet uitsluitend lovend was bedoeld. Velen beschouwden hem daarnaast als de Antichrist, mede omdat hij elke dag in bad ging.

Dat was niet zijn enige zonderlinge gewoonte. Hij koesterde een voor zijn tijd ongebruikelijke onbevangenheid ten aanzien van de verschillende godsdiensten, en aan zijn hof te Palermo kon iedereen het geloof van zijn voorkeur belijden. Het wemelde er van volken en rassen. Frederik zelf sprak negen talen, en kon zich met ieder verstaan.

Hij bezat een brede wetenschappelijke belangstelling, waarbij zijn absolute macht hem tot ongebruikelijke experimenten in staat stelde. Hij liet iemand doodhongereren in een dichtgetimmerde ton om te zien hoe de ziel daaruit zou ontsnappen, en benieuwd naar de oertaal der mensen liet hij het drie baby's aan niets ontbreken, maar niemand mocht een woord tot hen richten. Wanneer ze zouden gaan spreken, zou dat in het Hebreeuws, Grieks of Latijn zijn, veronderstelde hij. Ze gingen zwijgend dood.

Hij was een (zelfs gedichten schrijvende) Renaissancevorst *avant la lettre*. Jacob Burckhardt noemde hem 'de eerste moderne mens op de troon'. Een moderniteit die ook zijn binnenlands bewind kenmerkt, dat qua wreedheid en niets ontziende onderdrukking twintigste-eeuws aandoet.

Teneinde onder excommunicatie uit te komen, toog hij ter kruisvaart, maar omdat hij zijn vriendschap met de sultan niet in gevaar wilde brengen, kócht hij Jeruzalem, wat vermoedelijk niet strookte met 's pausen bedoeling. Uiteindelijk moest hij de strijd tegen de opeenvolgende Heilige Vaders (weliswaar meest oude mannen, maar er kwam telkens een nieuwe) verliezen, en werd de kerk – Goddank - niet onderhorig aan de staat.

In het orthodoxe Byzantium was dat wel het geval, met gevolg dat in het huidige Rusland, dat zijn christendom aan Byzantium ontleent, patriarch Kirill braaf het regeringsstandpunt verkondigt, hoe onchristelijk dat ook zijn mag.